

JOAN F. MIRA

“Fins i tot quan l'efecte persuasiu fallava, per excés de retòrica –i després d'escoltar l'eloqüent orador sagrat, el fidel podia comentar allò de ‘no hi he entès res, però ha parlat molt bé’–, aquest aparent fracàs manifestava el valor superior de l'art de la paraula: l'admiració que desperta (que despertava, ai, en un temps segurament ja passat) el fet mateix de ‘parlar bé’. Però fa temps que aquest art ja no s'ensenya enlloc”

La paraula pública 1

Parlar i parlar, vagarejar amb els mots i les frases, pot ser un art, útil o inútil com totes les arts, estèticament atractiu o bé del tot desagradable, entretingut o pesat, molt bell o molt lleig (els debats parlamentaris, Déu meu: quina loquacitat sense elegància!) o el que vostès voldran: en qualsevol cas és un art molt antic, un art original, consubstancial amb l'espècie parlant que som els humans (els àngels parlen poc: més aviat canten himnes i fan música a les altes esferes). Dels molts invents dels grecs, la retòrica i la política no haurien de figurar entre els menors: dos invents perfectament lligats i complementaris, i lligats igualment al *lógos* com a paraula i com a raonament. L'invent de la política vol dir l'invent de la ciutadania, i d'alguns detalls més que formen encara la base conceptual del que solem anomenar democràcia. I això funcionava sobre la base de l'habilitat de qui parlava per convèncer els seus oients, que eren també els votants. Dit d'una altra manera: la democràcia funcionava (i jo crec que funciona encara, si funciona) amb els instruments de l'art de la retòrica. Demòstenes, quan era encara jove i aprenent d'orador, feia esforços per parlar clarament, passejant per la platja amb un grapat de pedretes a la boca, i per imposar la seua veu a la remor de les ones de la mar: el discurs només era eficaç, doncs, si era pronunciat amb paraula clara i amb veu poderosa i vibrant. Farfallejar, trabucar-se, confondre els mots, és per a l'art de la paraula un defecte radical: qui parla de manera confusa, potser és que no té clar què vol dir. Aquest és el fonament clàssic de la retòrica, la qual retòrica, no ho oblidem, va ser també l'instrument de la república romana, de la pràctica judicial, i també de l'educació dels joves de casa bona des del temps de Demòstenes fins al de sant Agustí, i més endavant des dels segles XIV o XV fins ben entrat el segle XX. Saber parlar en públic, és des dels grecs i els romans una alta qualitat humana. O era: escolten, ara, els discursos dels polítics i els d'alguns suposats “professionals”. Segurament ja en som molt pocs els qui recordem un batxillerat on apreníem allò de *Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra, quamdiu etiam furor iste tuus nos eludet*, etcètera. Ciceró parlant davant del Senat de Roma ha estat per innombrables generacions d'escolars europeus una mena d'exemple suprem, de *number one* de la paraula pública. No exactament per allò que deia, sinó per l'estil. I l'estil, en els discursos públics, pareix que també s'ha acabat.

Fins i tot quan l'efecte persuasiu fallava, per excés de retòrica –i després d'escoltar l'eloqüent orador sagrat, el fidel podia comentar allò de “no hi he entès res, però ha parlat molt bé”–, aquest aparent fracàs manifestava el valor superior de l'art de la paraula: l'admiració que desperta (que despertava, ai, en un temps segurament ja passat) el fet mateix de “parlar bé”. Però fa temps que aquest art ja no s'ensenya enlloc. “Saber parlar” formava part, durant generacions i generacions, de les qualitats que havia de tenir la persona plenament acompanyada, des dels grecs fins als fills de la burgesia industrial. Els quals, com els seus predecessors en col·legis i universitats, eren educats per a una vida professional que volia dir també vida civil, vida social i vida pública. Fins i tot quan s'insultaven en públic –com ha estat pràctica immemorial al Parlament britànic–, ho sabien fer amb una certa qualitat retòrica. És clar que aquesta educació arribava només a les elits, i que –fora del camp eclesial– només els membres d'aquestes elits “sabien parlar” en públic, i per a un públic (un públic bastant “privat”) que estava compost igualment per membres dels mateixos grups socials. I és clar també que tot això canvia, o comença a canviar, quan l'ús de la paraula pública és un element central de les revolucions burgeses, i després dels seus derivats, els moviments populars i proletaris.